

JOC NOU

Or i fang

EMILI TEIXIDOR

Charles Riba ens adverteix en les paraules preliminars al segon esbós de tres oratoris, *Llàtzer el ressuscitat*, d'una tradició molt antiga recollida per Frederic Mistral en el cant XI de *Mireia*, segons la qual Llàtzer, tornat a la vida, va fer cap a Provença després de la mort de Crist i fou bisbe de Marsella. Va arribar-hi en un vaixell desguarnit, enviat per mala gent de Judea amb la mala idea de fer-lo naufragar, juntament amb els altres passatgers il·lustres que l'acompanyaven i dels quals també es volien desfer: les tres Maries, la Magdalena entre elles, i la serventa Sara l'egípcia i altres deixebles de Jesús. En el poema de Riba, Llàtzer naufraga i es troba amb un altre mariner "collit feia poc a la platja", l'Africà li diu, que coneixia la història de Crist però "es reconeixia molt millor en la d'Ulisses".

Llàtzer es devia moure per l'antiga colònia grega, per la zona entre les Santes Maries -un nom revelador de la tradició-, Arles i Marsella. Això justifica el grec amb què s'entenen els naufragats, arribats a un lloc on, en el segle I, "els estudis hel·lènics hi brillaven com només a Atenes".

Les dones apareixen en el poema com figures secundàries, decoratives, i diuen poca cosa. Maria, la germana, citada dos cops, vinculant-se somrient sobre els ulls de Llàtzer que re-

posa al llit amb febre "i el cor perdent-se en la creixent tenebra" dient al germà moribund que els missatgers ja són amb Jesús. Més endavant, quan Crist crida l'amic que surti i el fa renéixer, apareixen les dues germanes Marta i Maria al costat del Mestre ardent. Maria, la mare de Jesús, en un racó guaita amb ulls segurs el seu Fill, "amb un aire terral però molt noble". I finalment Sara la Negra, surt al final de l'oratori alçant, sol·licita, un llantió a la porta.

SOBRE 'EL CODI DA VINCI'

A *El codi Da Vinci*, l'autor recull d'altres textos, que després de la Crucifixió, la suposada vídua de Crist, Maria Magdalena, navega a França per donar llum a una filla, a la qual posa el nom de Sara. És una adaptació de la llegenda medieval que diu que Marta, Maria, Llàtzer el ressuscitat i la serventa Sara, van refugiar-se a la Provença. Santa Sara encara és venerada pels gitans provençals i cada any organitzen una festa, aprovada per l'Església, a la platja on van arribar els sants, i en la qual porten la imatge de la santa traient-la del mar. Segons la novel·la, un descendent de Sara es va casar amb un dels reis merovingis de França, i se salta així segles en els quals no sabem res de res de l'arbre genealògic. Els merovingis van ser destronats per Pepí, el pare de Carlemany, i a la novel·la hi torna a haver un salt de segles

EL POETA CARLES RIBA

fins a arribar a la primera creuada de Godofred de Bouillon, que captura Jerusalem i tots els secrets de la sang reial, o Sant Grial, i funda el Priorat de Sió per preservar el llinatge de Jesús i Magdalena.

En la novel·la d'èxit s'ignora la llegenda que diu que Magdalena va morir a França i que és enterrada a la basílica de

Vèzelay, prop d'Auxerre, on encara es pot venerar la seva tomba. És curiós que a l'Empordà també hi ha esglésies, a alguns poblets, dedicades a Maria Magdalena. La teoria de la conspiració per amagar les grans veritats que presenta la novel·la cau per tots cantons, però queda la fascinació pels símbols, i el poder de les lle-

gendes i els misteris religiosos, sobretot pels que senten a parlar per primer cop dels Evangelis Gnòstics, o de l'Evangelí de Maria Magdalena o de Felip. Si tota la qüestió del Grial es redueix a "si no trobem el Grial, és que el Grial ens trobarà a nosaltres", francament, val més llegir coses més serioses.

Un dels símbols gnòstics més potents, que volia representar la condició humana, era "l'or en el fang": l'or era l'ànima i el fang el cos. Riba parla en el pròleg de *l'Esbós de Tres Oratoris* de "l'eficàcia immediata dels símbols segons els quadres i els mots, així més familiars, que els presenten, és preferida a l'exactitud de la informació tècnica". També

parla de "la desimboltura en tot allò que es refereix a èpoques i a geografies" i de com "als doctes mateixos, la falta de rigor els fa gràcia". Segur que Riba no imaginava com alguns potinejarien aquests símbols i convertirien l'or, que era el tema del seus oratoris, en fang comercial de la forma més barroera.

PARLEM-NE

A les Valls d'Àneu

JOAN SOLÀ

Es conto en lletra atapeïda la "sortida" que la Secció Filològica de l'IEC va fer a les enlluernadores Valls d'Àneu els dies 1 i 2 prop passats. Aquestes visites tenen diversos efectes positius: fer que els especialistes i les autoritats de l'indret on ens desplaçem ens puguin explicar el que són, el que fan i el que volen, i aconseguir que nosaltres sapiguem alguna cosa (o alguna cosa més) de tants i tants indrets fascinadors però sovint "llunyans". Les autoritats ens van rebre amb il·lusió i generositat i ens explicaven la lluita constant que han de mantenir per recuperar un patrimoni divers i de significació única: camins, costums, llengua. El president del Consell Comarcal del Pallars Sobirà ens advertia tot d'una que entre el jovent de la comarca "se sent parlar molt poc el ca-

talà"; i Ramon Sistac, delegat de l'IEC a les terres de Lleida, insistia, indefallent, en la concepció unitària del país: "llengua, cultura, gent". Un ideal, doncs, avui difícil, aquí com pertot.

Un ideal que mou les muntanyes, però. La muntanya s'anomena aquí Consell Cultural de les Valls d'Àneu, conduït per tres lluitadors incombustibles, Ferran Rella, Joan Blanco i Josep M. Montané, que han creat múltiples òrgans de retrobament i estímul: la revista *Àrnica*, que ha aguantat des de 1990 fins al 2003; diversos "Quaderns" paral·lels, com el *Capbreu de les Valls d'Àneu de 1669*, i l'Ecomuseu de les Valls d'Àneu, i que han recollit i divulgat una infinitat d'excel·lents fotografies de tot i de tothom. Et preguntes, atònit, què seria dels nostres minims sense tantíssims en-

tusiastes com aquests, que recuperen, fan més coneguda i fins mitifiquen una terra estimada. En definitiva, amics, la nostra vida potser és tant l'acció il·lusionada que ens dona alè com els èxits concrets, que molt sovint no depenen de nosaltres sinó d'un complex entrellaçat d'interessos. Endavant, doncs: no us canseu, que teniu un país que s'ho val.

LA NOVEL·LA DE CABRÉ

He dit *mitificar* perquè això és el que ha fet Jaume Cabré amb la seva novel·la *Les veus del Pàmano*, que ha entusiasmat la gent del Pallars però també s'ha aixecat de l'anècdota a la categoria, i per això s'ha traduït ja a diverses llengües. Cabré ens demostrà que una novel·la no s'escriu pas amb facilitat, i que quan l'has acabada és quan pots tornar-la, quan

has de tornar-la a escriure, perquè aleshores és quan saps el que volies dir. T'agraeix, company, la sinceritat: exactament aquesta àrdua experiència tenim també els gramàtics, i de vegades pitjor i tot. I mitificar és el que ha fet també Pep Coll, el gran caminador i esquiador i enraonador i narrador d'aquests indrets inesgotables. El qual també ens feia saber la dificultat d'escriure en aquells anys prehistòrics d'abans dels vuitanta, i la sort de la joventut actual ja escolaritzada en català. D'aquesta dificultat és d'on va sortir el seu llibre *El parlar del Pallars* (Empúries 1991), i ell continua picant ferro en defensa dels termes entranyables: *gaial* 'obertura sense finestra, sota el teulat', *llenasca* 'tros de pedra plana que apareix en camps o camins', *xinar* 'estirar els cabells fins a fer mal' o la joia de

la corona, *carant* 'canal o corrent d'aigua molt pendent'. I més tard Sistac ha escrit *El català d'Àneu* (Consell Cultural de les Valls d'Àneu 1998).

Albert Turull, amb un bon equip, ha elaborat els 3775 topònims d'aquestes valls: de moment n'ha publicat la llista (als "Quaderns" esmentats), i seguiran dos volums més. Ens deia, per exemple, que aquí *ises* pronuncia com la *g* de *gener*, i per això trobem escrit *Gil* a la vora de l'estàndard *Isil*. Núria Tost ens explicà les dificultats i les recompenses que van trobar tot col·laborant a l'establiment del *Nomenclàtor oficial* de la toponímia major, empresa dirigida per Josep Moran. I Jordi Mir ens revelà que Pompeu Fabra (ara que es publiquen les seves *Obres completes*) havia trepitjat llargament el Pallars. Avui no els puc dir res més, però no hem acabat: continuarem la setmana entrant.